

Podpora nadaných žáků na Islandu

Jaroslav Kafka

Úvod

Tato seminární práce pojednává o státním systému podpory nadaných žáků na Islandu. Konkrétně je zde pak představena struktura vzdělávacího systému, základní popis přístupu k žákům s nadáním a vybrané zajímavosti z prostředí islandského vzdělávání.

Struktura vzdělávacího systému

Strukturou se islandský vzdělávací systém od našeho neliší. Je rozdělen do čtyř úrovní: předškolní vzdělávání, povinná školní docházka, střední vzdělávání a vysoké vzdělávání [1]. Převážná většina škol je financována veřejně, přičemž počet soukromých škol se pohybuje řádově v desítkách.

Předškolní vzdělávání (Leiksskóli) je určené pro děti ve věku 2 až 6 let, a přesto že je nepovinné, přes 95 % dětí jej absolvuje. Doplnuje jej řízený systém veřejně dotované domácí péče (Dagforeldri), zaměřený na děti od narození do dvou let věku. Celkově je pak předškolní vzdělávání směřováno holisticky se zaměřením na well-being a učení se prostřednictvím her.

Povinné školní docházky (Grunnskóli) se dle zákona účastní všechny děti ve věku od 6 do 16 let, přičemž domácí vyučování není přípustné. Tato úroveň vzdělávání je standardizována tak, aby každý žák, který složí standardizované testy, prošel stejně kvalitním vzděláním. Dále je zde možnost pro žáky projít si volitelnými kurzy hudební výchovy či umění. Tyto nicméně musí studovat na placených speciálních školách. Z hlediska počtu žáků je průměrem 18 až 19 žáků na třídu, přičemž za zmínku stojí, že více než třetina škol má celkový počet studentů menší než sto. Největší školou je pak škola Árbæjarskóli, kterou navštěvuje méně než osm set žáků.

Každý, kdo dokončil povinnou školní docházku, má právo pokračovat v nepovinném středním vzdělávání (Menntaskóli). Klasicky jej studenti absolvují během čtyř let a v případě *grammar schools* (analogie středních škol) jej ukončují složením *matriculation examination* (analogie naší maturitní zkoušky). Dalšími typy škol jsou pak *comprehensive schools* (zde se mohou studenti věnovat jak přípravě na vysoké vzdělávání, tak přípravě k povolání) a *specialised schools* (zde se mohou studenti věnovat jinak nedostupným předmětům jako např. umění).

Vysoké vzdělávání (háskóli) je přístupné studentům po absolvování *matriculation examination* a lze jej absolvovat na jedné ze sedmi univerzit na ostrově. Nejstarší univerzitou je pak Islandská univerzita založená roku 1911.

Přístup k žákům s nadáním

V současnosti je pozornost věnována převážně inkluzivnímu vzdělávání. Většina aktivit je pak zaměřena na žáky se specifickými potřebami a na žáky, jejichž mateřským jazykem není islandština. Ačkoliv stále existují speciální školy, jejich počet klesá a žáci jsou průběžně začleňováni do normálních škol. V případě žáků s odlišnou mateřštinou jsou pak zřízeny hodiny islandštiny navíc, jinak jsou však běžně přítomni ve výuce a očekává se od nich, že se islandsky průběžně doučí.

Pokud jde o péči o nadané studenty, podařilo se mi dohledat pouze jeden program, a sice *NER* (Namsefnisradgjofin - gifted enrichment programme), který probíhal v letech 1985 až 1996, a jehož výzkumem se zabývala známá britská dětská psycholožka Joan Freeman [2]. Její výzkum ukázal, že si účastníci programu vedli lépe než běžní studenti, nicméně ti již zaujímali lepší pozici na poli vzdělávání z důvodu rodinného zázemí a vyšší motivace k úspěchu.

Od té doby se mi nepodařilo nalézt žádné záznamy o státní podpoře nadaných žáků na Islandu. Oproti tomu se více zaměřují na rovnost ve vzdělávání. To je vidět i v národním kurikulu pro střední vzdělávání, kde je jedním ze základních pilířů právě rovnost [3]. Právě tento fenomén popisuje a kritizuje závěrečná zpráva externího auditu Evropské agentury pro speciální potřeby a inkluzivní vzdělávání z roku 2017 [4]. Konkrétně jsou zde pak zmíněna rizika nenaplnění potřeb nadaných žáků, což může vést k nerozvinutí a nenaplnění jejich potenciálu. Existují i soukromé školy, kde se nadaným žákům může dostat potřebné podpory, nicméně zde se přístup škol liší případ od případu. O přístupu k nadaným žákům na vybraných soukromých školách je pojednáno níže v kapitole *Zajímavosti*.

K podobnému závěru jsem pak došel i při pročitání plánovaných reforem [5], kdy jsem nenalezl ani zmínku o plánování programu státní podpory nadaných žáků. V souvislosti s tímto tématem se zde píše pouze o novém schématu, pomocí kterého půjde lépe sledovat akademický pokrok studentů. Jinak pokračuje zaměření na inkluzivní vzdělávání studentů s odlišným mateřským jazykem.

Zajímavosti

Při dohledávání informací mě zaujala soukromá škola Gardaskoli [6], která se nachází ve městě Gardabaer přibližně 14 kilometrů od hlavního města Reykjavíku. V této instituci jsou vzděláváni žáci ve věku 13 až 15 let, přičemž hlavním záměrem, který škola prezentuje, je vychovat z nich zodpovědné jedince, připravit je na další studium a na jejich roli v moderní společnosti. Toho se snaží dosáhnout i individuálními rozvrhy, které si (až na základní předměty: islandština, matematika, angličtina a dánština) sestavují studenti v devátém a v desátém ročníku sami, podobně jako je tomu na běžných středních školách na Islandu. Jako jedna z mála vzdělávacích institucí zdůrazňuje své zaměření i na individuální potřeby svých studentů, a jako jedna z mála škol (z toho, co se mi podařilo dohledat) nabízí speciální hodiny islandštiny, angličtiny, matematiky, španělštiny a účetnictví na vyšší úrovni pro nadané žáky. Dále pak nabízí volitelné kurzy truhlářství, šití, umění a hudby.

Další zajímavou školou je pak soukromá škola Landakotsskóli [7], která se nachází přímo v hlavním městě Reykjavík. Jedná se o nejstarší soukromou školu tohoto typu na Islandu (založena roku 1896). Kromě dlouholeté tradice se škola vyjímá i pozitivním přístupem k začleňování nových technologií a vstřícností k individualitě studentů. Za hlavní cíl si klade plně rozvinout osobnost a talent studentů, přičemž se soustřeďuje i na nadané studenty, pro které vyloženě propaguje svoji podporu. Probíhá zde vzdělávání žáků ve věku od 6 do 16 let, přičemž nabízí i oddělení pro pětileté děti. Na škole nabízejí dva studijní programy: *klasický*, který se řídí národním islandským kurikulem, a *mezinárodní*, který se řídí kurikulem Cambridge. Přestože jsou základní předměty učeny odděleně podle studijních programů, mají studenti možnost setkávat se na hodinách umění, tance, dramatu, tělocviku, plavání a truhlářství. Škola dále nabízí kurzy STEM (věda, technologie, inženýrství a matematika), programování, čínštiny, hudby a šachů.

Závěr

I přes vysokou úroveň islandského vzdělávacího systému zde od roku 1996 neexistuje státní systém podpory nadaných žáků. Nelze říct, že by nadaní žáci neměli žádné možnosti, jak rozvíjet své nadání a talent, nicméně programy, které se snaží podpořit rozvoj nadaných žáků, jsou ojedinělé a jsou praktikovány převážně na soukromých školách spíše než na národní úrovni. Celkově je islandský vzdělávací systém zaměřen na začleňování žáků a studentů s poruchami učení, s poruchami autistického spektra, s postižením či s odlišným mateřským jazykem do běžné výuky. Ačkoliv je toto jednání obdivuhodné a inspirující, je na pováženu, zda péče věnovaná těmto studentům není na úkor nadaných žáků. Z tohoto hlediska tedy lze označit islandský přístup k žákům se speciálními potřebami za inspirativní, z hlediska péče o nadané žáky pak nikoliv.

Zdroje

[1] <https://grapevine.is/mag/articles/2011/09/05/the-icelandic-education-system-a-primer/> (cit. 6. 6. 2023)

[2] Freeman, Joan & Josepsson, Bragi. (2002). A Gifted Programme in Iceland and its Effects. High Ability Studies - HIGH ABIL STUD. 13. 35-46. 10.1080/13598130220132299.

[3] <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/iceland/overview> (cit. 6. 6. 2023)

[4] https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/frettatengt2016/Final-report_External-Audit-of-the-Icelandic-System-for-Inclusive-Education.pdf (cit. 6. 6. 2023)

[5] <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/iceland/ongoing-reforms-and-policy-developments> (cit. 6. 6. 2023)

[6] <http://gardaskoli.is/?pageid=ce52d27f-da72-45a5-821c-f940ea74bfb7> (cit. 6. 6. 2023)

[7] <https://www.landakotsskoli.is/index.php/skolinn/um-okkur> (cit. 6. 6. 2023)